

Městská knihovna v Praze

Jiří
Orten

Elegie

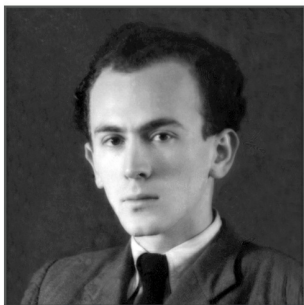
PRAHA 2013

Městská knihovna v Praze

Jiří
Orten

Elegie

PRAHA 2013

Půjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

Přístupujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

Pořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Znění tohoto textu vychází z díla Elegie tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Český spisovatel v roce 1995 (ORTEN, Jiří. *Knihy veršů*. Praha: Český spisovatel, 1995. 301 s. Spisy Jiřího Ortena, sv. 4).

Fotografie Jiřího Ortena: originály archiválií jsou uložené v Památníku národního písemnictví – literární archiv.

Text díla (Jiří Orten: Elegie), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Citační záznam této e-knihy:

ORTEN, Jiří. *Elegie* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2013 [aktuální datum citace e-knihy – př. cit. rrrr-mm-dd]. Dostupné z:

<http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/91>

Vydání (obálka, grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/cz/).

Verze 1.0 z 1. 11. 2013.

První

Děj bolesti vždy jenom
nevědomě
probíhá lidmi. Ke konci se blíží,
když ještě nepočal, a za
počátkem
chtivě se vrací, zkušeným se
stává
po zkoušce teprv. Jeho živá
zkouška
ledacos bere a ledacos dává,
hle, třeba volnost, nechtěnou i
chtěnou,
a třeba život, je-li smrt i v smrti.
Hrob nezavřel se. Nuže,
rozevlátý,
do štihlé stavby vyslovení zmenši
svůj malý vesmír, dej mu v sobě
zníti

a krve štědře rač mu nalévati.

Jen jaký květ a jakou, jakou
barvu?

Nelézti zeleň, běl, žluť
citrónovou

a okr, mnoho okru namíchatí,
aby se zdálo mluvit nevýslovné,
aby se zjevil temný smysl zrady,
nalézti listy, jež se přivírají
k dlouhému spánku, listy, něžná
víčka,

před proudem světla která
ochraňují.

Tvé oči ve chvíli, kdy světlo
zhaslo!

Mladost tvých úst, když nad svou
tmou jsi stál!

Dovím se, bědný, co se s tebou
dělo?

Mlčel jsem, Pane, jenom moje
srdce
křičelo ještě, ještě vzpíralo se,
pád zdržovalo, který nelze
zdržet,
ty neplač, křičelo, ty nyní nesmíš
plakat,
neplač, hrud' neunese,
vždyť vím, kde nejraději plakala
bys,
znám všechna místa na tvém
drahém těle,
ze všech tvých slz jsem druhy
ochutnával,
a co jich bylo, co jich jenom bylo,
a co jich bude, co jich musí býti!
Neviním tebe, že mne zrazuješ.
Já vím, já dobře vím, že přišel
trest,

a prázdné ruce své mu nastavují,
ať bere těm, co braly.

V trafice žádné bolest
nerozměníš,
neboť je věčná. Potácet se budeš
od viny k vině, od nepláče k
pláči,
od strachu k bázni, od úzkosti k
muce,
od krutých stisků, od hanby a
špíny
k samotě strašné, která není
sama.

Jen sliny rozkoše budeš smět
polykati.

Všimni si záclon, křesla povšimni
si

a obrázků, co na stěnách tu visí,
všimni si knih a stolu, postele té,

které jsi náhle svoji tíhu vzala,
všimni si lampy, ženo, víc mi
patří
než ty.

Tak volalo mé srdce, příliš živé.
A nevědělo, že je ještě nechce
bohatství hlíny, náruč Boha jeho,
že nic je nechce mimo jeho svět,
než píseň; elegie.

Když odsouzení na smrt
odsouzení
poslední prosbu smějí vysloviti
a nežádají život, tehdy, vězte,
jen soucit brání jim a stud a
bázeň,
že soudce rozpaky by mohly
stihnout
z nevyplnitelnosti.
O tabák raději pak poprosí

a o večeři; o ubohou rozkoš;
o dobrý doušek, jenž by hrdlo
svlačil,
to hrdlo, které bude zardoušeno.
Chápavě, rychle napijí se vína
a naznačí, že bylo velmi chutné,
neboť jsou dobří: pro svědomí
kata
je pěkné přec se trochu
přetvařovat.

A pokorně když nocí poslední
se k poslednímu ránu promodlili,
jdou bez nucení, mlčky na
porážku,
tam na to nádvoří, kde jitřní
zima
může se jejich teplou krví zahřát.

A já jsem o polibek poprosil.
A oči zavřel jsem. A pil

kalíšek rmutu. Potom odcházela.
Soucitem děsu miloval jsem ji
a lítost cítil jsem, že nemohla
mi sebe dáti (neboť jsem ji žádal,
ale jen pohledem, jako se zvíře
dívá,
a ona neslyšela). Klaply dveře.
K oknu jsem běžel. Od té chvíle
stále
u okna stojím, stráž, ó, stráž tam
stojím,
stráž u sebe, stráž u snu, u
žádosti,
stráž u lásky, jež našla svého
Kaina.

Hrob nezavřel se. Hrob je
otevřený.
Jen tíha kytic tlačí víko rakve.
Zvadnou ty květy, nemající

země!

Smuteční hosté domů rozejdou
se.

V kočárech družnosti ti
vzdálenější
pobídnou koně, aby tryskem jeli.
Pak přijde on, nebohý starý
hrobník.

Přihnul si trochu chvíli před
obřadem

a zeslábl, je slabý jako dítě.

Lopatu sotva jeho ruce zdvihnou.

Nabere hlíny jako pohlazením
a něžně, něžně zabuší ta hlína
tam, kde je rakev, a tam, kde je
mrtvý.

Drcená ústa, chcete „vítej“ říci?

Druhá

Vraťte se, věci, jež jste pomáhaly
nésti kříž dne, visící mezi ňadry
královny noci, noci krvelačné.

Těžítka moje, vraťte se mi zase.
Těžké je nemít vás, vy určité a
pevné,
těžké je volat vás a nezranit si
hrdlo.

Kam prcháš, řeko, když ti náhle
břehy
do moře vběhnou? Zda se ještě
držíš

za ruce s ústím, které lákalo tě
zemřítí v šířce? Zda tvé kapky
mluví

svou rodnou řečí v cizině té
strašné,

zda řeknou „bratře“ proudu
studenému,
jenž studí víc než úžlabiny v
horách?

Ó, vrať se, řeko, obzore můj milý,
hle, země pláče, neboť ztratila tě,
tvůj pramen vyschl, koryto tvé
vyschlo,
jen ústíš, ústíš, zmíráš, nejsi,
řeko!

Proč věříš mlze, skálo, víro moje?
Mlha tě svléká, nevěř tomu
rouchu!

Kdejaké hnízdo je už vyplněno,
kdejaký lupič na vrchol se
vloudil
a vztyčil prapor poplivaný smrtí;
bičují hole do tvých sladkých
boků,

vidím již gejzír, který marně
tryská,
vražedné ruce po tobě se plazí
a rdousí tě a zardousí tě brzo.
Plačící lidé stojí na úpatí
a nevěří té zkáze. Já jí věřím,
skálo!

Těžítka moje, vraťte se mi zase.
Navrať se, strome, vrať se, oboro
má,
navrať se, zvíři, trpící a mírná,
příteli, vrať se, nechod' po té
cestě,
jež vede slepě k vylhanému nebi
důvěřivé a nevědomé děti,
a ony vzdorné, které poslouchaly
jenom své srdce, jenom matku
svoji,
zazdívá, zdí, a hořem po nich

střílí,
navrať se, bratře, pohled', trpce
proudí
krev ze žil do žil, tebe, tebe
hledá,
tebou chce proudit jak mateřské
mléko,
navrať se, otče, muži
spravedlivý,
mým snům se navrať, ty, jenž
snům jen žiješ.

Těžítka moje, vraťte se mi zase.
Jsem tolik lehký, teď, co ztratil
jsem vás,
že malý vánek zemi odnáší mě,
že stačí povzdech, abych
rozptýlil se
do nepozemské, nenebeské
hudby,

že stačí pohyb kdesi za zrcadlem
a nejsem, padám, rozplývám se
zcela.

Tak asi Bůh, jenž pod sebou má
všecko,
krom svého Boha, nelítostně
hyne
pod tlakem prostor, jež se
oddálily,
bolesti, vrať se, říká, vrať se,
lásko,
a tehdy počíná se jeho nářek
a máme jaro, jenom na chvíličku.
Věčný je okamžik a my jsme z
okamžiků.
Věčný je Bůh a my jsme z jeho
kapes
ztracené věci, navraťte se, říká,
pod stůl se shýbá, kam se

zakutálel,
myslí si smutně, klíč k dívčímu
srdci?

Neboť Bůh touží, slavme jeho
touhu,
k ložnici kráčí, která osiřela,
a také sám se do podušek klade,
nemá však slz. A my musíme
plakat.

Milenky jeho nejsou jenom
hvězdy.

Milenka jeho jsi i ty, ó země,
já stydím se, nevím, jak jmenovat
tě,

říkám jen Krásná, Hluboká a
Pevná,

to je však málo. Chtěl bych čísti
verše,

jež napsal anděl kdysi
v podvečeru

na tvoji mladost: na tvá sladká
ohbí.

Opěval dobře? Vrať se, vrať se,
země!

Hle, tady jste, široce přivolány,
jen co se dotknu, jen co
nadechnu se
a nebudete. Děkuji vám, věci,
i za to dík, i za to mějte vděčnost.
A ty, co tížíš jenom oddálením,
neukážeš se? Nejsi z této hmoty?
Kdo stvořil tě? Kdo, kromě mne,
tě stvořil?

Ach, vím, že Bůh. Leč ten tě
nemiloval
tak jako já.

Nač jitřit! Mlčme nyní.

Ať věta lásky, rozlomena v půli,
je jako les, jejž přes noc vykáceli,

a ráno zvěř, když přišla ke
studánce,
shořela světlem, jehož bylo příliš,
ať věta lásky za úděl všech mýtin
má aspoň větev, jednu, jedinou
jen –
a větev ta ať jedenkrát vzkvete.

Třetí

Sen touhy zdá se mi. A vím, že
zapomenu,
ještě než procitnu. Království za
kořist.

Bolestně prozpíván k
všeobsažnému jménu,
odnáším píseň svou z těchto
slunečných míst
do krajin bezčasých, kde mizí
přirovnání,
kde nahým nitrem svět je třeba
ze tmy rvát,
kde, běda, zmenšuje se vše, čím
zde jsme zváni,
kde nelze propasti již s pádem
rýmovat.

Více než podzimní jsou vlasy,

které hladím,
více než smutným snem, jak pláč,
jak řeka jsou,
více než jarní hrud' běžela
stromořadím
a rozvlnila se úprkem za krásou,
tak jako za zimy mladinká
sněžná rána
jsou tato ramena a prudký boků
sráz,
letní je tento klín, zahrada
požehnaná,
již hnojl malíř Křeč, když rval se
o obraz.

Proč ale plátno sňal s podstavce
radostného
a trhal jeho běl a barvy rozházel
a větru daroval a věčně tvořit
chce ho?

Proč mastí pálicí se vtírá v břicha
zel?

Dívky spí na ložích. Ach, kdo jen
rozestlal je?

Střed sladké kružnice kdo vbodl
v jejich stud?

A pláč jim přinesl a miloval a
lhal je?

Kdo krutou namátkou si zahrál
na osud?

Kdo zemi vyrval je a stvořil onen
jícen,

jenž bude zasypán bolestí
jedenkrát?

Kdo tolik hladověl, že, ještě
nenasycen,

nechal je zpevněti a zovocnět a
zrát?

Kdo, ne-li ten, co nadiktoval

Rollu

zpitému andělu, co štval ho do
krčem

a jed mu proléval čistými ústy
dolů,

do útrob spálených, a mučil
světce v něm,

kdo, ne-li ten, jenž budí touhu
naši

po řece bez konce, po víně
zástupů,

jenž tím, že trpíme, nás na
okamžik snáší

a s námi připoutal k zemi i
potupu,

kdo, ne-li ten, jejž tolik milovali
ubozí pěšáci, když večer před
spaním

nebe se nížilo a hýbaly se skály,
kdo, ne-li ten, jenž tvoří

čekáním!

Ó, není samoty! A ani lásky není!
Dívky spí na ložích a jejich lože
lžou!

On vstoupí, ztěžkne je, strašně je
rozplamení
jakousi propastnou a slepou
modlitbou,
rozváže řeménky a všechno
pozotvívá,
tam, kde bys dychtil pít,
palčivost zanechá
a duši vyplení, až nechce nic už,
sirá,
než zapomenout sen. A to je
útěcha.

— — —

Byl jeden převozník. V kraji, kde
není mostů,

převážel pocestné na nedostupný
břeh.

Měl dům a pevnou loď. Říkal jí:
pohled', rostu,
když ruce ponořím do proudu ve
veslech.

Co o něm věděli ti, co se
nevraceli!

Co o nich věděl on! Co řeka! A co
proud!

Jen to, že prostě je, že na chvíli
ho zřeli.

Jen to, že musili přijít a
odplynout.

Přišel jsi také ty. Tisíce tudy
minou.

Po ničem neptej se a dej se
převézt.

A zaplať poplatek. A mlč. A nad

hladinou

nehledej pravou tvář své dávné
bolesti.

Už brzo vystoupíš a loď se zase
vrátí.

A půjdeš kupředu, vším vzadu
podveden.

Cosi je před tebou. Je pozdě
umíratí.

Rozvědky obzoru říkají, že jde
den.

Čtvrtá

Já na vás nemyslel, když byl jsem
s vámi,
vždyť každá rakev byla pro mne
velká
a stromy korunou se nebe
dotýkaly,
vždyť nevědomí zmenšovalo
lítost
na povzdech, slzu, nebo
zastavení,
a na dně vod byl konec všeho
světa,
výklady pekařské a skrytá
ovocnářství
rozsvěcel zázrak každyčkého jitra,
tunely bez tmy, zcela propátrané
rukama s pěstí malou jak skřivan,
vedly vždy ven, do světla

slunečního,
a těžký úkol, pětkrát počmárat
ubohý papír inkoustovou černí,
předtuchou byl jen her a
dobrodružství
a za chléb s máslem radostně byl
zmožen.

Já na vás nemyslel, když cesty
vaše šlapal
jsem za vámi, tak málo oddělený,
jako jsou milenci na jediném
svém loži,
jako jsou kosti v jednom mrtvém
těle,
jako jsou verše jedné vzdorné
písně,
nebylo, nebylo kuliček
zakoulených,
a byly-li, tu našly se zas nové,

a onen strach, co na chodbách se
skrýval
za prosincových, bezměsíčních
nocí,
lekal se peřin, do nichž
zachumláni
pokoušeli jsme rty své
modlitbami.
Jediná úzkost, košilku jak
svléknout,
když přijde večer, aby odbil
osmou,
a samotné nás noci zanechává;
ruce jsou vzhůru, pranic
nevidíme,
vždyť přece člověk neví, nikdy
neví,
v takových chvílích co se může
stát:
jen rychle, rychle zhasiti pak

pokoj
a střemhlav skočit do bělostné
skrýše
a zavřít pevně oči, aby okno
nás nevidělo.

Cítíš, bezbrannosti,
oč mocnější a silnější jsi takto,
než všechna síla slova, nežli
všechno?

Ó, svatá nahoto těch čistých údů,
jež nevědí, k čemu jsou
předurčeny!

Já na vás nemyslel, když miloval
jsem
tak jako vy, když do nebe jsem
stoupal
po krásném žebříku, po těch, co
nevěděly,
zamčeny na klíč budoucího

pláče,
budoucích zrad, budoucích
ukrutenství,
když les byl nejbliž srdci
jihnoucímu,
zasněžen, zmájen, rozvichřen a
zlistěn,
když po jehličí bosé nohy přešly
s něžnější vírou, nežli bylo psáno,
když za mnou běhal psík a patřil
do života
jak onen bohatýr, co zemřel pod
skalami,
když byly příběhy, když byly
slavné cesty,
když dlažba pukala, když hojily
mne deště,
když ještě netál sníh a vánoce a
svátky,
když srdce hořelo pro věrná

kamarádství,
já na vás nemyslel, když bývali
jsme spolu
a malí byli jsme i pro nejmenší
rakve.

Ó, víte ještě? Krásně stonává se,
daleko kdesi odpočívá škola
a tolik drahých knížek na
podušce,
že do smrti je není možno
přečíst,
přátelská horečka je chvíli u nás,
zaskočila si jenom na okamžik,
bije nám v srdci, rumění nám
tváře
a straší matku, ale jenom málo,
jen co bys ruce k její hlavě vztáhl,
pak přijde lékař, aby podíval se,
kde asi vězí, kde se uschovala,

zda v hrdle snad, či jenom na
jazyku,
usměje se a najde ji a řekne,
o jednom mrtvém že se mu dnes
zdálo
a že byl živ, že nebyl, nebyl
mrtev!

Ó, víte ještě? – Na vás nemyslel
jsem,
když utíkal jsem až na konec léta
a aspoň jednou chtěl je
přistihnouti,
jak při odchodu podává si ruce
s lukami, lesíky a zahradami,
které se přes noc nabarvily
hnědí,
na vás jsem nemyslel, když za
velkými
vpovzdáli na špičkách jsem

přešlapoval,
abych je viděl, kterak natahují
hodiny klíčem schovávaným v
skřínce,
abych je viděl, jak se usmívají,
když vstoupí žena (strašný,
hořký úsměv!),
abych je slyšel spolu rozmlouvati
dávných časech, kdy se žilo
šťastně,
abych se dověděl, zda také mají
hřeben a nůž v svých
přehlubokých kapsách,
zda také nožem prsty zraňují si
pro malé, teplé, slané kapky
krve,
pro hrdinství nelítostného boje
a trochu pro zděšení maminčino,
a zda se také chvatně přečesají,
když hrozí bouřka nebo

krupobití.

Sněžívalo a byla krutá zima,
umrzly stromy, keře, tulipány,
do skleníků někdy vloudila se
a pod práh dveří. Ale nikdy dále!
Tady je teplo, sem už nesmíš,
zimo.

A kdyby přece podařilo se ti
přilézt až pod stůl, vetřít se do
zdí,
prochládat prsty, nos a obě uši,
matčino teplo nikdy neoddýcháš,
tatínkův úsměv nikdy
nerozmrazíš,
bezpečí svaté není rtuť či voda,
nedotkneš se ho, nepřiblížíš se
mu
a schlíple budeš muset odejít
za dospělými, kteří bloudí sami.

Ve kterých věcech byl jsi tehdy,
Bože?

Snad v květinách, které jsme
zakládali

do nejmilejší knihy, mezi listy,
a které bledly, usychaly zvolna?
Ó, nevím kde, však jistě vím, že
byl jsi!

Holčiček vzpomeň, kterak
bránily se
pohledět jinam, nežli přímo
vzhůru,

vzpomeň si na ně, kterak usínaly,
že byly samy, doopravdy samy,
ach, vzpomeň si, jak čistě
nevěděly!

Já na ně nemyslel, já byl jsem s
nimi,
nezapomínán, bez paměti ještě,

neopouštěn, vždyť nelze opustiti,
co dosud není, co se teprv stane,
na ně jsem nemyslel, to dnes, to
nyní
chci krutě sáhnout do hebkosti
jejich
a nedosahám, nedotknu se ani.

Ne vyhnání, poslední radost
zpívám,
už za vzpomínkou, na protější
straně,
zpívám, co byl jsem, se strachem
a hrůzou,
co byli jsme, celiství, skutečnější,
než jízda let nás takto podupala,
než vědomí nás takto narušilo,
než láska duši naši zpustošila,
než pocítili jsme, že není dveří,
jimiž se může volně procházeti

a sestupovat v srdce žen a dále,
že nevzpomínat na dětství je
třeba,
když plamen hoře prudce
rozhořel se,
že v životě už není světa, lásky,
hvězd, vesmíru a růstu, matky,
vlasti,
leč ve smrti.

Pátá

Na pomoc, slova! Přiběhněte ke mně!

Tohoto jitra opilci jdou domů,
točí se jinak, nežli naše země,
hledají klíč od jakýchkoli dveří,
všechny své kapsy dávno
prohledali
a podívali se už do všech šosů –
ten klíč je ztracen, v knoflíkové
dírice
nějaké sochy jako květina snad
odmyká kámen, gesto,
sloupořadí.

Kde počali jsme? tak se musí
tázat,
byl přece večer, když jsme
vycházeli

a otáčeli hlavy za měsícem,
který byl skryt, potom se
připozdilo,
hrčelo v našem hrdle otázkami,
splachovali jsme je jak nečistotu
a tolik musili jsme splachovati,
že rána jedová se otevřela
a krvácí. Kam zaběhl se domov?
Kde postel je, kde manželka je
naše?

Kde smysl je tohoto putování
za zašlou nocí? Podívejme, jitro!
Chodníky všechny jsou už
pozvraceny,
hodiny stojí, čas nám neukáží,
a dveře domů, dveře vyčítavé,
se na nás zlobí. Kam se nyní
dáme?

Vesmír se opil krví naší hrůzy,
motá se zbrkle, potácí se ve svém

vesmíru větším, hledá cestu
domů
a nenalézá. Rosteme až k němu,
pomáhali jsme stavět jeho
vratkost,
jsme přece z něho, jeho choré
děti,
kéž by nás vrátil k dopitému
džbánu
a naplnil jej družností a zdravím!
Je třeba jítí podél této řeky,
v níž není vody, kterou teče
mlha,
je třeba zábradlí se zachycovat,
snad dovede nás, dovede nás
domů.

Tohoto jitra milenci se vrací
od spících dívek (věčně, věčně
spících),

jsou bledí, jako by se dotýkali
měsíčních ňader, měsíčního lůna,
jdou rychle, neboť dobře znají
cestu,
tisíckrát tudy šli a vždycky
stejně,
mohli by zavřít oči, hráti slepce,
a neupadli by, vždyť každý
kámen
je tady zná, něco se našlapali
po jeho hranách, od milenek
spících,
od jejich stínů když se navraceli
od svého mrazivého zůstávání.
Neztratitelný jsou však jejich
klíče,
kdyby je do propasti naházeli,
před dveřmi prvními by ocitly se
znovu a navždy v jejich slabých
prstech.

Hle, je to celý lítostivý příběh.

Svíí už slunce, nebo je to lampa,
již nutno zhasnout a šátrat se
k loži

popaměti a potmě, známé věci,
několik kroků, jdoucích
odedávna,
a pravou nohou vkročit v
usínání.

A náhle cítí, že tu nejsou sami,
že někdo leží tam, kam
docházejí,

jakási plavost že tam vydechuje
svědivou vůni, že tam leží
domov,

jejž hledali, ten jediný, co chtěli,
že stačí přilehnout a uchopit a
míti;

pokleknou k loži; pláčí; napřahují

své ruce k ní; a na ústech již mají
jeden z těch polibků, co
rozvazuje smysly;
pošetilosti sladké promlouvají
před sebe do tmy, zdrobňují a
něžní
každické slovo; potom umlkají
a přísně, tvrdě k domovu se
berou.

A není ho. A nebylo ho nikdy.

Tohoto jitra Bůh, tohoto jitra
sláva

palčivou příchut' v ústech
zanechává

všem putujícím a všem opilým.

Doputují až tam, kde věcem
zlým

milostnost propůjčila země tato,
závoje jemné, pod nimiž je bláto,

čistotu zdánlivou a zraňující tvar.
Tohoto jitra smrt, tohoto jitra cár
mi krví popsala; krvavou elegií.
Je to tak ztracené, to všechno, z
čeho žiji.

Musím se podívat, když někdo
zavolá,
co je to za úzkost, co jsou to za
kola,
která se nad žádným topícím
nezavřela,
musím se podívat, když se mne
dotkne včela
jejího žihadla, když z touhy
medové
pojednou pochopím, jak
vzrůstáš, hřbitove,
musím se podívat, když ženy
potkávají
své družky překrásné, za

obydlími, v háji
když křehce objaty klesají do
mechu,
musím se podívat, když slyším
útěchu
z básně, ó z knihy té, jež, nikdy
nedočtena,
hledá směr z bludiště ne na nit,
na vřetena!

Tak tedy zvolna, jako po nemoci,
hledejte chodník, chodidla mých
nohou.

Slyším, jak brnká klavír ze
sousedství,
trošičku tlustá klavíristka hraje
popěvek dětí, nesmyslný, krásný,
pro žádná slova nezní jeho
nápěv,
jen pro výskání, nebo do tanečku.

A já ten klavír slyším, slyším
brnkat,
a zase tiše tluče moje srdce,
nejdražší obraz, napolo již
zastřen,
zůstává vzadu. Podívejme, jitro!
Pojď, chlapče, říká, otevřu ti
dveře,
ustelu ti a navařím ti čaje,
musíš se zahřát, abys nenastydl,
přikrej se pěkně a pak zavři oči.
Byla to dlouhá noc. Nemysli na
ni.
Počkej, až usneš, jaké dobré
zdání
ti přinesu. Vždyť jsem se
nachýlilo
skoro až k jaru. Všechno zlé už
bylo.

Ted' samé hodné, mladé, oblé
věci
potkávat budeš. Řeky budou téci
bez vírů, klidně, jak by nevěděly,
že nevrátí se tam, kam jenom
jednou směly.

Jako bys nevěděl, také si po zlé
noci

na chvíli odpočiň, tak jako za
nemocí

když umírající již je a před ním
jen jeho smrt; smrt s nekonečnem
jedním.

Já také nedoufám a přec a přec
jdu svítit,

jsem zrazováno dnem, kterému
noc chci chytit,

jsem také zabíjeno na počátku
zrodu –

a přece myslím si toužebně na

přírodu,
záři jí rozžívám na každém jejím
lístku.

Mysli si prozatím na onu
klavíristku.

Šestá

Jsme tam, kde bývá radost na
návštěvě.

Přišli sem všichni, které znal
jsem kdysi.

Neznají mne a klobouk
nesmekají,

ani se na mne neusmějí z dálky,
a přece vím, že jsou to moji
bratři,

a ne-li bratři, aspoň kamarádi.

Snad že je šero, že se měkce
stmívá,

či ze studu, neboť tu nejsou sami
a já jsem sám.

Baví se dobře. Jejich mladé ženy
se zastavují u všech malých
stánků

a kupují si sladkosti a hračky,
turecký med, pražené mandle,
slony,
panáky z vaty, která se dá jísti,
kominíky, co přinášejí štěstí;
prohlížejí si prodavačky ručnic
ve střelnicích, kde možno tolik
vyhrát,
ty staré, tklivé, vysloužilé běhny,
jimž zmrzla rozkoš na ústech a
taje
jen za střelby, jen když je šipka v
černém.

A potom je tu zázrak

Abnormalit:

Cvičený Poník se svěšenou
hlavou,

jehož pán právě schovává si
mince,

které mu daly nedočkavé děti.

Cvičený Poník, který umí ležet
tak dlouho v pilinách uprostřed
kruhu,
až spadne list a přikryje mu oči;
pak vstane, rozhlédne se kolem
sebe
a hrabe nohou svůj početní úkol,
ví, kolik je mu let a kdy kdo
zemře,
ví, kolik hodin neviděl už seno,
ví, že chce spát a že ho stále nutí,
aby byl koněm, ale on je malý,
Poníček je to, smutný, vraný
Poník.

Půl ženy a půl muže za oponou.
Toť ona, dcera bývalého krále,
jenž zapomněl se jednou se
studánkou,
toť ona, Princezna, jež velmi

zchudla,
a takto musí se teď domáhati
ztracených perel. Stojí na pódiu
a malý mužík na ni ukazuje:
Pohleďte, kašle! Nemá žádná
ňadra!

Jen pro dospělé! Sáhňte si,
prosím,
Abnormalito, otočte se přece!

Učte se čarovat, než bude pozdě.

V Paláci Smíchu zvedá vítr šaty,
bělostná stehna vesele se třesou,
kostnaté maso vlaje za sukněmi;
té oblosti, té nedočkavé vůně,
těch ubohých, jež strašně
zestárnuly,
když náhle všechno, všechno
odkrylo se!

Takový smutek padl na mne,

Bože,
Hadího Muže tiše jsem se tázal
a tázal jsem se Bramborových
Herců,
Rakety Smrti, Pavouka a Hudby,
jež řvala steskem jako bité zvíře,
ptal jsem se Nebe, nebe nad
radostí,
hlídačů ptal jsem se (a neřekli
mi),
kde je tu místo pro nemocné
věci,
pro ty, co musí ležet, pro ty slabé,
co nemohou jet Údolími Kouzel
a jejichž ústa trpknou bez
polibků,
pro ty, co zabloudily. – Neřekli
mi.

Pak jsem se vracel. Táhl skoro

na noc.

A na pokraji, snad už za
Slavností

stál onen Cirkus: prázdný,
osiřelý.

Poslední představení skončilo se.

Cvičení Poník tady jenom zůstal,
bude tu spáti v kruhu s pilinami,
do rána musí spočítati hvězdy,
aby to zítra mohl svěřit dětem,
kolik jich je a která nejlíp svítí.

Uviděl mne a kývl lehce hlavou,
jako by říkal, že se dávno známe.
Zeptej se, pravil, vím, že se chceš
ptáti.

A já se zeptal: Kde je místo pro
mne?

Poník se usmál. Mlčel. Uměl
mlčet!

Potom se zvedl, přiblížil se ke

mně

a řekl zvolna: Počítám tu něco.

A nevím proč, a nevím ani
kterak.

Ale já musím. Slyšíš? Musíš také.

Jdi hezky domů. Uč se čarovati.

Sedmá

Píši vám, Karino, a nevím, zda
jste živa,
zda nejste nyní tam, kde se už
netoužívá,
zda zatím neskončil váš
nebezpečný věk.
Jste mrtva? Poproste tedy svůj
náhrobek,
aby se nadlehčil. Poproste růže,
paní,
aby se zavřely. Poproste
rozpadání,
aby vám přečetlo list o mém
rozpadu.
Smrt mlčí před verši. A já v nich
před vás jdu
tak mlád, tak krutě mlád a
ponejprve zralý,

že ve své mladosti podobám se
již králi
zašlého království. Vy jste přec
věděla,
co křídel chybí nám k rozletu
anděla,
jak krví smějeme se a jak krví
pláčem.
Nalezl jsem svůj pád. A chci vám
říci, na čem.

Jedenkrát na nebi (to píši o Bohu)
ťala se průzračnost o rudou
oblohu
a krvácela pak a šla a zapadala.
Snad to byl jenom sen, ve kterém
se mi zdála
maminka s tatínkem, domov a
oba bratři,
snad to byl jenom sen, ve kterém

člověk spatří
sám sebe ve vodě, pod koly v
rybníce,
snad to byl jenom sen, zrcadlo
měsíce,
neměl se mi však zdát, když jsem
se neprobudil,
neměl mne zanechat v plameni,
který studil!
Pád Boha. Jaký pád! Potom je
chlapec sám,
bez blahé mocnosti, jež umí
překážkám
snižovat výšiny, jež umí blížít
dálku
a peklo zavírá na vůni, na fialku,
potom je chlapec sám a procítá a
jde
za skutečností zel. Myslí, že
nenajde.

Čas neléčí, když nechce. Čas je
šarlatán.

Jedenkrát na ženě, milostné ze
všech stran,
pád zdál se nepadat: to píši o
Narcisce.

Všechno se vznášelo. A
nevýslovně blízce
k nám štěstí mluvilo. Byla to
mluva ta,
co nikdy nemůže být větrem
odváta,
byla to ona řeč, ta drahá
mateřština
rtů, rukou, očí, těl a milenčina
klína,
v níž k loži sklání se nádherné
bezpečí,
byla to ona řeč, jež mluví bez

řeči.

Co chtěla Narciska, když stála
před zrcadly
a věci kolem ní dotčeny rychle
chladly?

Jak Narcis, její stín, nic, nic už
nechtěla,
než sebe uvidět bez duše, bez
těla,

v zrcadle průhledném;
shledávala jen slova
o kráse tvrdosti, tvrdší než
démantová,
toužila zvěděti o sobě v cizích
snech.

Nebyla pramenem. Tonula v
pramenech!

Ach, odkud vyvěrá to, čím tu
odtékáme?

Čí noci probdělé se položily na
mé
a rozšířily se, že místo nestačí?
Nalezl jsem svůj pád. A na čem?
Na pláči!

Padaly slzy mé, padaly do
močálů,
padaly za živé království běd a
žalu,
padaly nestoudně, Karino, píši
vám,
poproste náhrobek, jejž deštěm
omývám,
připadám si jak déšť, jenž prší na
váš hrob,
připadám si jak pláč, bez času,
bez podob,
píši vám, Karino, a nevím, zda
jste živa,

zda nejste nyní tam, kde se už
netoužívá,
zda zatím neskončil váš
nebezpečný věk.

Znám jednu holčičku. Je jako
polibek,
jenž ještě schovává se v ústech,
nesmí dále,
protahuje se jen na slunci, jež je
malé,
nepálí, dává pít: usínat na
ňadrech.

Je mladá jako zem. Je lehká jako
dech,
jak rané lupení, jak jitro, jako
štěstí.

Znám také krásné dny. Kam mne
však mohou vésti?

Vy jste to věděla? A víte, Karino?

Znám také velikost žen: čekání
matčino,
zda jednou vrátí se k ní její
smutný syn.

Znám také svoji zem. Znám
radost bez příčin.

Znám věrnost, ano, znám, leč
nevím právě, kde je.

Znám náhlá procitnutí z muk a
beznaděje –

a je to málo, znát, a je to málo,
chtíti,

je málo, zradu znát, když nelze
odpustiti.

Smrt mlčí před verši, hle, ještě o
tom sním.

Před jakou bouří mlčí? Před čím
strašlivým?

Co pochopíme tam? Co se tam
nerozpadá?

Co i tam umírá? Co i tam věčně
padá?

Milenky? –

Nechtěl jsem, nechtěl jsem
nemlčet,

odpusťte Narcisce, odpusťte
hřích a svět,

rozsviťte svíčku; tak; a modlete
se za zem,

aby ji prosinec nezkrušil příliš
mrazem,

aby jí duben dal, co květům
náleží,

aby jí byla noc praporem na věži,
jenž vlaje do světla, když nastává
čas hvězd,

aby ji milenci chválili za bolest.

Tak mlád, tak krutě mlád a zralý
ponejprve,

směji se do krve a pláči kapky
krve

a Bohem opuštěn a Boha opustiv
píši vám, Karino, a nevím, zda
jsem živ...

Osmá

Déšť proti slunci:
kam se uchýliti,
když tato duha
nás chce poranit?
Ze starých pláten
přísvit slávy svítí
a krejčí barev
navazuje nit.

Nábřeží hoří,
moje skrytá řeka
mne každou kapkou
více rozzízní,
nenapiji se
ze snu, jenž se svléká,
nesmí být nahý,
nesmí ve trýzni!

Sním o jelenu,

který, rozplameněn,
oboru popřel
v krutý říje den,
když mimo les
byl náhle v sochu změněn:
nemohl pak už
býti zastřelen?

Proč tolik půdy
ztrácí pod nohama
kdejaká mrcha,
kam se propadá,
na kterou postel,
v níž musí být sama
s iluminací,
jíž se marně vzdá,
proč tolik krve,
která se teď vrací
do svojí matky
klidem řečiště

a nemá rány
po své operaci,
mrtvoly nemá
pro pohřebiště,
proč tolik něhy
dosud v sobě cítím,
ze svého času
když se nakláním
za barvou šera,
kterou nezachytím,
leč v duši, ztmělé
nemilováním?

Déšť proti slunci,
tak se započiná.
A po prostinku
třeba zakončit:
viděl jsi duhu
nitra milenčina
a chtěl jsi za ní

navždy věrně jít,
a když jsi došel,
nebyla to duha,
nějaký mazal
svit jí rozmazal,
nebyla sama,
byla sama druhá,
jako by mohl
býti otcem žal,
jako by její
odložené dítě
(tvá láska, ano)
zabloudilo zpět,
do nezrození,
z něhož narodí tě
teprve smrt sem,
na vysněný svět,
na svět tvých básní,
na břeh tvého moře,

na ostrov světla
ve tmě tekuté,
na hlínu víry,
snící o pokoře,
na radost nebýt
v tobě, živote.

Co obrazů se
válí ve skladištích!
A kolik palet
štětec nepotkal!
Co touhy v aktech
nedotčených, příštích!
Ach, mistře, mrtvou
za model sis vzal?

A přece nevím,
když tu v noci ležím,
zda obraz smrti,
o němž nyní sním,
dosahá k nebi,

do něhož se věžím,
a zda se v jeho
krásu proměním.

Devátá

Jsme sních, když mlčíme, v
bědnosti své se rozplýváme,
přichází jaro, nejsme, ale dobrá
zima zas
nakloní hory, hladinu jejich jako
rty k nám nahne
a budeme...

Jsme sních, když mlčíme. Když se
však pootevřou
někomu rty a píseň, potom
vládnou
celému kraji zvukem, jenž se
váže
na uzly tónů, námořnické uzly,
neboť se plavíval...

Ó Bože, na mělčinu jej neuvod',
bezpečně dej mu kotvit,

nechť poznají jej v otčině i děti,
vím, že se příliš změnil, vím, že
nebyl
dřív tolik temný, slabý, kolísavý

–

což bouře nebyly však? což jím
nezmítaly
oceány? paluba nestala se
nejednou širou plání bez
kormidel?...

Jsme sních, když mlčíme. Leč v
čase toho zpěvu
je náhle čisto, čisto v duši naší,
nesmírný blankyt, léto, chtěl jsi
tomu,
slyš jej, ó Pane, slyš, neodvracej
se!

– – –

„Jsi ve svém pokoji před

jedenácti lety.

Máš příběh. Nemocen... Jablko,
postel, tma.

S polštáři dovedeš si dlouze
vyprávěti.“

Přechovavači střepů! Vědmo
zlověstná!

„Jsi ve svém pokoji a čteš si
Pasternaka,
toť prsten, říkáš si, matce jej
ukáži.

Našel jsi studánku a její dno tě
láká.“

Chci odjet, Bože můj! Proč nejsi
nádraží?

„Potom je podzim, vid'. A býváš
na procházce.

Vracet se do korun... Cit ostrý

jak nůž,
jímž rýhovali stud tvé
předvčerejší lásce.“
Myslíš jen na dálky. Do šířky mé
se zuž!

„Jsi ve svém pokoji a umíráš a
chřadneš,
beze mne, bez ní, sám, bez věcí,
bez přátel.
A potom odcházíš. Pozor, ať
neupadneš!“

A teď ti povím, kam jsem vlastně
šel:
do svého pokoje před jedenácti
lety.
Do toho pokoje, kde čekal
Pasternak.
Do lesa, na schůzku s něhou a s
nepamětí.

Na místa porážky, odlévat hoře
znak. –

A nikde, nikde tam jsem nenalezl
sebe,
kdysi to bylo snad, co ale nyní je?
Je něco jiného, než peklo tvého
nebe,
než děs, než čekání, než smrt mi
odbije?

Kdyby se jednou dívky probudily
a viděly se muži, o nichž snily,
kdyby jednou anděl, zraněn o let,
rozhojil to srdce, které musí
bolet,
kdyby páni světa byli služebníky,
tu bych, umíraje, řekl jenom:
díky,
díky za všechno, co nebylo i bylo,
díky, že se ve mně smrti zalíbilo,

díky za květiny, díky za zvadlé,
díky, zákulisí špíny v divadle
světa tohoto a oněch jiných
světů,
v kterých ještě nezrozený kvetu,
kývejte se, krásné olše na
Olšanech,
zrajte, zrajte plody na
hřbitovních lánech,
rozdýmej se, dýme, ze všech
komínů,
děkuji ti, země, v které spočinu,
za skvělý hlad červů, pro nějž
žijeme.

Ale ještě nesmím. Nesmím!
Žízně mé
dosud z tvého džbánu, touho,
nedopily,
dosud ovoce... a víno, chleba

milý,
dosud cítím verše, dosud zní má
řeč,
řeko, řeko lásky, počkej, neodteč!
Řeka odtéká, řeka se rychle valí,
tady, tady někde jsme se
schovávali
při hře na milence v temných
jeskyních,
tady, tady někde líbali jsme
v nich
první sladké rty a první ňadra
ženy,
tady, tady někde byly položeny
na šedivou skálu jako bílý list,
tady, tady někde počla nenávisť
bušit v naší krvi s láskou o závod,
tady někde, řeko, ztratili jsme
brod!

- - -

Jsme příroda, když zvolna
stmíváme se do večera,
není to odchod, není, jítrem
bývali jsme přece,
nikoho není, kdo by mohl říci,
že zůstaneme ve tmě, že se
nerozsvětlí zase
nevinność rosy v nás...

Myslím, že nezmizel ten park v
dalekém městě,
kde spolu, bratře, sedíme, a ty mi
pravíš: – tiše,
chci báseň psát. – A já jsem tedy
tiše,
protože píšeš báseň, píšeš o
cizině,
o její vůni, potom mi ji přečteš
dojatým hlasem svým a půjdeme

domů,
zpívající si cestou staré písně.
Myslím, že nezmizela tvoje
báseň,
je ještě ve mně, mohl bych ti říci
několik veršů z ní a pousmát se,
jak dobře jsem si uměl
pamatovat.

Odcházím nyní ze svých elegií,
loučím se s nimi těžce, jako loučil
jsem se
s tebou a se vším, co mne
opustilo,
tu ale cítím, že jsem stále plný
opustivšího, pranic nezmizelo,
dotkni se, chceš-li, nahmátneš,
jak trvá
všeliká hrůza a všeliké štěstí...
Nu ano, sbohem, za děj bolesti té,

jejímiž mistry chtěli jsme se státi,
vědomí konce беру, neboť končí,
vchod otevírá svojí mladší sestře,
aby teď ona chopila se žezla
a jala se náš život formovati.

Jiří Orten

Elegie

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 1. 11. 2013